

12 HAZİRAN DÜNYA ÇOCUK İŞÇİLİĞİ İLE MÜCADELE GÜNÜ (2022)

Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesine göre; 18 yaşına kadar her insan çocuk kabul edilir.¹ İnsanın gelişim evresinde çocukluk dönemi büyük önem taşımaktadır. Çocukların büyüme ve gelişme dönemindeki yaşam koşulları ve aldıkları eğitim, yetişkinlik dönemindeki yaşam tarzına ve kalitesine katkı sağlayacaktır.²

Çocuk işçiliği tüm dünyada yaygın olan bir kavramdır. Her ülkenin tarihine ve sosyal yapısına göre tanımlar olduğu gibi, uluslararası düzeyde kabul gören tanımlar da kullanılmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü'ne (ILO) göre çocuk işçiliği; *"çocukları çocukluklarını yaşamaktan alıkoyan, potansiyellerini ve saygınlıklarını eksiltir, fiziksel ve zihinsel gelişimlerine zarar verici işlerde istihdam edilmesi"* olarak ifade edilmiştir. BM Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu (UNICEF) çocuk işçiliğini *"çocuğun yaşına ve işin türüne bağlı olarak, minimum çalışma saatini aşan ve çocuğa zararlı olan iş"* olarak tanımlamıştır. Türkiye'de, 4857 sayılı İş Kanunu'na dayanılarak ortaya konulan, Genç İşçilerin Çalıştırma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'te çocuk işçi tanımı *"14 yaşını bitirmiş, 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretimini tamamlamış kişi, genç işçi de 15 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış kişi"* olarak tanımlanmıştır.³

Çocuk işçiliği; çocuğun bedensel, ruhsal ve sosyal olarak olumsuz etkilenmesine neden olan önemli bir sorundur. Çocuk işçiliğinin nedenleri; yoksulluk, göç, çocuğun ücretsiz ve kaliteli eğitim imkanının olmaması, eğitim alma konusunda isteksiz olması, aile bireylerinin işsiz olması, çocuğun ucuz iş gücü olarak görülmesi ve denetim eksikliği gibi sebeplerdir.⁴

Çocuklar tarafından yapılan tüm işler mücadele edilmesi gereken çocuk işçiliği sınıfında yer almamaktadır. Uygun yaş sınırındaki çocukların, eğitimlerini aksatmadan, sağlıklarını ve kişisel gelişimlerini etkilemeden yürüttükleri işler çocuk ve ergen katılımı için olumlu karşılanabilir. Bunlar bir aile şirketine yardımcı olmak için bulunmak veya okul saatleri dışında harçlığını çıkarmak için fiziksel ve zihinsel gelişimine olumsuz etki etmeyecek, onurunu zedelemeyecek bir işi yürütmesi olabilir. Çalışma biçimlerinin çocuk işçiliği olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği, çocuğun yaşına, yapılan işin türüne ve saatine, işin gerçekleştiği koşullara ve ülkelerin belirlemiş oldukları sınır ve hedeflere bağlıdır. Ülkeden ülkeye farklılık gösterdiği gibi ülke içindeki sektörlerde de farklılık gösterir.⁵

¹ [Internet] Çocuk Haklarına Dair Sözleşme <https://www.unicef.org/turkey/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme> Erişim tarihi:01.06.2022

² Avşar, Z., & Ögütöğulları, E. (2012). Çocuk işçiliği ve çocuk işçiliği mücadele stratejileri. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 2(1), 9-40.

³ [Internet] Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı-Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı https://www.csgeb.gov.tr/medias/11752/cocuk_isciligi_rev_23032017.pdf Erişim tarihi:01.06.2022

⁴ [Internet] ILO'nun Türkiye'de Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Programı (2021-2025)- https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_774760.pdf Erişim tarihi:01.06.2022

⁵ [Internet] International Labor Organization-What is child labour- <https://www.ilo.org/ipec/facts/lang--en/index.htm> Erişim tarihi:03.06.2022

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2021/2022-61)

Dünyada 2020 yılında çocuk işçilerin %71'i balıkçılık, ormancılık ve çiftçilik gibi tarım sektöründe çalışmıştır. Az gelişmiş ülkelerde her dört çocuktan birinden fazlası (5-17 yaş) sağlıklarına zarar verebilecek işlerde çalışmaktadır.⁶ Dünyada 2020 yılı istatistiklerine göre 63 milyonu kız ve 97 milyonu erkek olmak üzere 160 milyon çocuk işçisi bulunmaktadır. Bu da her 10 çocuktan birinin çalıştığını göstermektedir. Çalışan çocukların 79 milyonu çok tehlikeli işlerde çalışmakta olup, 29 milyon kız ve 50 milyon erkek çocuktan oluşturmaktadır. Çocuk işçilerinin 35 milyonu 15-17 yaş, 26 milyonu 5-11 yaş ve 18 milyonu 12-14 yaş aralığındadır. Dünyada çocuk işçiliğinin en yaygın olduğu bölgeler Sahra Altı Afrika ve Asya Pasifik bölgeleridir.⁷

Türkiye'de 2021 yılı TÜİK çocuk istatistiklerine göre 15-17 yaş grubundaki çocukların işgücüne katılma yüzdesi %16,4 olmuştur. Bu yüzde, erkek çocuklarda %22,9 ve kız çocuklarda %9,5'tir.⁸ Türkiye'de TÜİK tarafından gerçekleştirilen 2019 yılı Çocuk İşgücü Anketi sonuçlarına göre 5-17 yaş aralığındaki toplam 720 bin çocuk işçi bulunduğu tahmin edilmiş olup, bu sayı bu yaş grubundaki çocukların %4,4'üne karşılık gelmektedir.^{9,10}

Türkiye'de Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından çocuk işçiliği ile mücadele etmek amacıyla 2017-2023 yılları arasında "Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı" oluşturulmuştur. Bu programda, çocuk işçiliği mücadele etmek için kısaca izlenecek politikalar;

- Hukuki düzenlemeler ile mevzuatın uygulanması ve güncellenmesi
- Mevcut kurumsal yapıların güçlendirilmesi ve yeni kurumsal yapıların oluşturulması
- Farkındalığın artırılması
- Sosyal tarafların ve toplumun katılımının sağlanması
- Eğitimin iyileştirilmesi
- Yoksulluğun giderilmesi
- Sosyal koruma ve sosyal güvenlik ağının genişletilmesi olarak belirtilmiştir.¹¹

Çocuğun fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimini olumsuz olarak etkileyen çocuk işçiliği hem küresel hem de ulusal bir sorun olmaya devam etmektedir. ILO 2002 yılında dünyada çocuk işçiliği ile ilgili farkındalık yaratmak ve sonuçta çocuk işçiliğine engel olmak için 12 Haziran tarihini; Çocuk İşçiliğiyle Mücadele günü olarak belirlemiştir. Her yıl belirlenen temalarla çocuk işçiliğini önlemeye yönelik adımlar atılmaktadır. ILO tarafından 2022 Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Günü'nün teması **"Çocuk İşçiliğine Son Vermek İçin Evrensel Sosyal Koruma"** olarak belirlenmiştir. ILO tüm ortaklarını, çocuklar için etkili bir sosyal koruma sistemlerinin oluşturulması ve bu doğrultuda plan ve yatırım yapmaya çağırmıştır.¹² Bu yıl temasına yönelik

⁶ [Internet] UNICEF- Child labour 2022- <https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-labour/#> Erişim tarihi:03.06.2022

⁷ [Internet] Child Labor- Global Estimates 2020, Trends and The Road Forward-

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipec/documents/publication/wcms_797515.pdf Erişim tarihi:03.06.2022

⁸ [Internet] <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2021> Erişim tarihi:01.06.2022

⁹ [Internet] TÜİK-Çalışan Çocuk İstatistikleri 2019-Temel Bulgular

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/DownloadFile?p=yxyGcx0z0f8arf1wGPRIrWk69yn6C6s4mVoY5hOZMWtPUWFzq1J3qlbmhHgE12BO2cuV3syT4ivSxIjKkRQxL5tRNI7TVv7WNOH4yqhzaKU=>

¹⁰ [Internet] <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Child-Labour-Force-Survey-2019-33807> Erişim tarihi:01.06.2022

¹¹ [Internet] Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı-Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı

https://www.csgb.gov.tr/medias/11752/cocuk_isciligi_rev_23032017.pdf Erişim tarihi:05.06.2022

¹² [Internet] <https://www.ilo.org/global/topics/child-labour/campaignandadvocacy/wdacl/lang--en/index.htm#:~:text=%22Universal%20Social%20Protection%20to%20End%20Child%20Labour%22&text=The%202022%20Worl>

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2021/2022-61)

hazırlanan raporda, sosyal koruma müdahalelerinin çocuk işçiliğini azaltma mekanizmaları değerlendirilmektedir. Sosyal koruma yaklaşımlarının amacı çocuk işçiliğini azaltma amaçlı olmasa dahi etkilemektedir. Çocukların bakımından sorumlu olan kişilere sosyal koruma içeren “çocuk ve aile yardımları” (örneğin işsizlik ödeneği veya emekli maaşı gibi) vergi düzenlemeleri, prim programları, çocuk bakıcılarına yönelik işgücü piyasası politikaları, sosyal hizmetler ve nakit yardımları birleştiren entegre sosyal koruma programları, sosyal koruma programlarından bazıları olarak sıralanmıştır. Bu konuya ilişkin ülkelerin araştırma yapması ve kanıta dayalı politika üretmesi önerilmektedir.¹³



**WORLD DAY
AGAINST
CHILD LABOUR
12 JUNE 2022**

[d%20Day%20Against,on%20Child%20Labour%20in%20May](http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/). Erişim tarihi:05.06.2022.

¹³ ILO and UNICEF. The role of social protection in the elimination of child labour “Evidence review and policy implications”. ISBN 978-92-2- 036960-9, Geneva, 2022.

Bu doküman Dr. Bahar Oğuz tarafından Prof. Dr. Hilal Özcebe danışmanlığında 05.06.2022 tarihinde hazırlanmıştır.
Bu bilgilendirme notunun aşağıda belirtilen şekilde kaynak gösterilmek şartıyla yazılı, elektronik vb ortamlarda kullanılması önerilmektedir:
Oguz B, Özcebe H. 12 Haziran Dünya Çocuk İşçiliği ile Mücadele Günü, HÜTF Halk Sağlığı AD Toplum İçin Bilgilendirme Serisi (2021/2022-61)
[Internet] <http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/> Erişim: 12.06.2019.